

**ΕΤΕΡΟΣ ΛΟΓΟΣ ΑΠΟ ΤΟΥ ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΟΡΑΣ
ΠΥΡΕΤΩΝ (ΚΩΔΙΚΑΣ VATICANUS PALAT. GR. 199)
[= ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ, ΠΕΡΙ ΠΥΡΕΤΩΝ ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΣΥΝΟΨΙΣ]**

Στὸ κείμενο τῶν *Βιβλίων ἰατρικῶν ἑκκαίδεκα* τοῦ Ἀετίου τοῦ Ἀμιδηνοῦ (6ος αἰ. μ.Χ.), ὅπως αὐτὸ παραδίδεται ἀπὸ τὸν κώδικα Vaticanus Palat. gr. 199 [P^x] τοῦ 13ου αἰώνα¹, παρεμβάλλονται ἀρκετὰ κείμενα τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν προφανῶς καμιά σχέση μὲ τὸ ἔργο τοῦ γιαιτροῦ αὐτοῦ. Ἀπὸ τὰ παραπάνω κείμενα τὰ περισσότερα ἔχουν ἐπισημανθεῖ ἀπὸ τὸν Α. Olivieri στὸ κριτικὸ ὑπόμνημα τῆς ἔκδοσης τοῦ Ἀετίου², ἐνῶ ἀρκετὰ ἔχουν δημοσιευτεῖ σὲ αὐτοτελεῖς ἐργασίες³. Ἀπὸ τὴ μέχρι τώρα ἔρευνα προκύπτει ὅτι τὸ περιεχόμενο τοῦ κώδικα παρουσιάζει μεγάλο ἐνδιαφέρον, καὶ πιθανότατα ἢ περαιτέρω προσεκτικὴ μελέτη του νὰ βοηθήσει στὸν ἐντοπισμὸ ποικίλων ἰατρικῶν κειμένων. Τὰ κείμενα αὐτὰ —ποῦ ὡς ἐμβόλιμα στὸ ἔργο τοῦ Ἀετίου πρέπει νὰ θεωρηθεῖ ὅτι ἐκπροσωποῦν τὴν ἔμμεση παράδοση— ἐφ' ὅσον ταυτιστοῦν, ἴσως συντελέσουν στὴν κριτικὴ ἀποκατάσταση τῶν ἔργων ἀπὸ τὰ ὁποῖα προέρχονται· σίγουρα, ὅμως, θὰ βελτιώσουν τίς γνώσεις μας γιὰ τὴν παράδοση τῶν ἔργων αὐτῶν. Ὁ ἐντοπισμὸς ἐνὸς τέτοιου κειμένου καὶ ἡ ταύτισή του ἀποτελοῦν τὸ ἀντικείμενο μελέτης στὸ προκείμενο ἄρθρο.

Στὸ πέμπτο βιβλίον τοῦ συγγράμματος τοῦ Ἀετίου, στὸ τέλος τοῦ 7ου κεφαλαίου (*Τί ἐστι πυρετός*), ὕστερα ἀπὸ τὴ φράση *προσγίνεται τοῖς σφυγμοῖς* [CMG VIII/2, σ. 10, 20], ὁ κώδικας P^x παρεμβάλλει εἴκοσι δύο ὄρους — ἢ τμήματα ὄρων — ποῦ προέρχονται ἀπὸ τὸ προσγραφόμενο στὸν Γαληνὸ ἔργο *Ὅροι ἰατρικοί*⁴. οἱ ὄροι αὐτοὶ θέμα τους ἔχουν τοὺς πυρετούς⁵. Μετὰ τὸ πέρασ

1. Γιὰ τὸν κώδικα αὐτὸν βλ. H. Stevenson, *Codices manuscripti Palatini Graeci Bibliothecae Vaticanae*, Romae 1885, σσ. 99-101.

2. Βλ. Α. Olivieri (ἐκδ.), *Aetii Amideni Libri medicinales V-VIII* [CMG VIII/2], Berolini 1950, στὸ κριτικὸ ὑπόμνημα (passim). Πολλὰ, ὅμως, ἀπὸ τὰ κείμενα αὐτὰ ὁ Olivieri ἀδυνατεῖ νὰ ταυτίσει.

3. Βλ. Α. Δ. Μαυρουδῆς, «Τὸ ψευδο-γαληνικὸ ἔργο *Ὅροι ἰατρικοί* καὶ ὁ κώδικας Vaticanus Palat. gr. 199, Β'», *Ἑλληνικά* 45 (1995) 353, ὑποσημ. 2.

4. Βλ. σχετικὰ Α. Δ. Μαυρουδῆς, «Τὸ ψευδο-γαληνικὸ ἔργο *Ὅροι ἰατρικοί* καὶ ὁ κώδικας Vaticanus Palat. gr. 199», *Ἑλληνικά* 44 (1994) 337-339.

5. Ὅπως δηλαδὴ καὶ τὸ πέμπτον βιβλίον τοῦ Ἀετίου· τοῦ βιβλίου αὐτοῦ ὁ τίτλος εἶναι: *Περὶ τῆς (τῶν) [addidi] πυρετῶν διαγνώσεως καὶ θεραπείας* [CMG VIII/2, σ. 6, 1].

αὐτῆς τῆς ἐμβόλιμης ἐνότητος κειμένων, καὶ ὕστερα ἀπὸ τῆ φράση πρὸς τὴν ἔπαρσιν τῆς καρδίας, ἤγουν σαρκός, παρεμβάλλεται ἓνα ἀκόμη κείμενο, ἄσχετο μὲ τὸ ἔργο τοῦ Ἄετιου, μὲ θέμα πάλι τοὺς πυρετούς. Τὸ δεύτερο αὐτὸ κείμενο εἰσάγεται μὲ τὴ δῆλωση: *Ἐτερος λόγος ἀπὸ τοῦ Γαληνοῦ Περὶ διαφορᾶς πυρετῶν*, καὶ καταλαμβάνει τὰ φφ. 195r (σειρὰ 23)-196v (σειρὰ 18)⁶. Ὁ λόγος αὐτός —τοῦ ὁποίου στὸν κώδικα P^x μνημονεύεται μόνον ἡ πηγή⁷, ἀλλὰ ὄχι ὁ τίτλος οὔτε ὁ συγγραφέας— ταυτίζεται μὲ ἓνα τμῆμα τοῦ συγγράμματος *Περὶ πυρετῶν σύντομος συνοψις*⁸ τοῦ «σοφιστῆ» (ἢ «ίατροσοφιστῆ») Παλλαδίου ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια (6ος αἰώνας μ.Χ.)⁹.

Πρὶν ἀπὸ τὴν περιγραφή, πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι στὸν λόγον αὐτόν, ὅπως παραδίδεται ἀπὸ τὸν κώδικα P^x, τὰ διάφορα κεφάλαια ἀριθμοῦνται ὄχι μὲ τὴν κανονικὴ ἀρίθμησή τους, ἀλλὰ μὲ ἀρίθμηση προσαρμοσμένη στὴν τρέχουσα ἀρίθμηση τῶν κεφαλαίων τοῦ πέμπτου βιβλίου τοῦ Ἄετιου (ἀπὸ τὸ σημεῖο ποὺ παρεμβάλλονται καὶ ἐξῆς)· συγκεκριμένα ὁ λόγος καταλαμβάνει τὰ κεφάλαια θ'—ιε' τοῦ βιβλίου αὐτοῦ. Ἐπίσης, σὲ μερικὲς περιπτώσεις, συνενώνονται δύο ἢ περισσότερα —κατὰ τὴν ἔκδοση— κεφάλαια σὲ ἓνα, ἀπὸ τὴν ἀνάγνωση ὅμως καθίσταται σαφές ὅτι ἀφ' ἐνὸς τὰ ἐξεταζόμενα θέματα εἶναι διαφορετικὰ στὰ τμήματα ποὺ συγκροτοῦν ἓνα τέτοιο κεφάλαιο καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀνάμεσα σ' αὐτὰ τὰ τμήματα δὲν ὑπάρχει συνοχή, οὔτε ἡ μετάβαση ἀπὸ τὸ ἓνα τμῆμα στὸ ἄλλο γίνεται ὁμαλά. Ἀκόμη, σὲ δύο περιπτώσεις προστίθεται κείμενο ποὺ δὲν ὑπάρχει στὴν ἔκδοση, ἐνῶ σὲ μία περίπτωση κεφάλαιο (τῆς ἔκδοσης) διασπᾶται σὲ δύο τμήματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ πρῶτο συνάπτεται μὲ τὸ προηγούμενο κεφάλαιο, ἐνῶ τὸ δεύτερο τμῆμα χαρακτηρίζεται ὡς ἰδιαιτέρο κεφάλαιο. Γιὰ μεγαλύτερη σαφήνεια, στὴν περιγραφή, ποὺ ἀκολουθεῖ ἀμέσως παρακάτω, διασπῶ τὰ συνενωμένα κεφάλαια —κατὰ τὸν κώδικα— καὶ ταυτίζω τὰ τμήματά τους μὲ τὰ ἀντίστοιχα κεφάλαια τῆς ἔκδοσης.

6. Ὁ Olivieri δὲν ἐνότισε τὸν λόγον αὐτόν, πιθανότατα ἐπειδὴ θεώρησε ὅλο τὸ κείμενο ποὺ παρεμβάλλεται ἀνάμεσα στὸ 7ο καὶ τὸ 8ο κεφάλαιο τοῦ πέμπτου βιβλίου τοῦ Ἄετιου ὡς ἐνιαῖο· πρβ. Ἄετ., *Λόγ. ἱατρ.* 5, 7 [CMG VIII/2, σ. 10, 20], κριτικὸ ὑπόμνημα.

7. Τὸ γαληνικὸ *Περὶ διαφορᾶς πυρετῶν* ἀποτελεῖ μία ἀπὸ τὶς βασικὲς πηγὲς τοῦ ἔργου.

8. Τὸ σύγγραμμα ἔχει ἐκδοθεῖ ἀπὸ τὸν I. L. Ideler, *Physici et medici Graeci minores*, τ. 1, Berolini 1841 (ἀνατύπ. Amsterdam 1963), σσ. 107-120. Ἡ συνοψις αὐτὴ ἀποτελέσει τὴ βάση γιὰ τὸ σχετικὸ μὲ τοὺς πυρετούς ἔργο τοῦ Θεοφίλου τοῦ πρωτοσπαθαρίου καὶ τοῦ Στεφάνου τοῦ Ἀθηναίου (7ος αἰώνας): *Θεοφίλου καὶ Στεφάνου Περὶ τῆς τῶν πυρετῶν διαφορᾶς ἐκ τε Ἰπποκράτους καὶ Γαληνοῦ* (ἐκδ. D. Sicurus, *Theophili et Stephani Atheniensis De febrium differentia ex Hippocrate et Galeno*, Florentiae 1862)· σχετικὰ βλ. στὴ βιβλιογραφία τῆς ἐπόμενης ὑποσημείωσης.

9. Γιὰ τὸν Παλλάδιο βλ. H. Diller, «Palladios» (8), *RE XVIII/3* (1949) 211-214· F. Kudlien, «Palladios» (5), *Kl. Pauly* 4 (1972) 433, καὶ H. Hunger, *Βυζαντινὴ λογοτεχνία. Ἡ λόγια κοσμικὴ γραμματεία τῶν Βυζαντινῶν*, τ. 3, μτφρ. Γ. Χ. Μακρῆς κ.ἄ., Ἀθήνα 1994, σσ. 113-115, 126 κ.ἄ.

φ. 195r

α') τίτλος τοῦ λόγου: Ἐτερος λόγος ἀπὸ τοῦ Γαληνοῦ Περὶ διαφορᾶς πυρετῶν.

β') προοίμιο. Ἄρχ. θ' (in marg.) Σκοπὸν οὖν ἔχομεν ἐν τῷ παρόντι συγγράμματι Τελ. ἀλλὰ πρό γε τούτων εἶπομεν [lege εἶπω-] = Παλλάδιος, Π(ερὶ) πυρετ(ῶν) σύντ(ομος) σύν(οφισ), Προοίμιον [I 107, 2-7 Id(eler)].

γ') 1ο κεφ. Ἄρχ. Τί ἐστι πυρετός; Θερμασία παρὰ φύσιν Τελ. βλάπτουσα τὴν ἐνέργειαν = Π. πυρετ. σύντ. σύν. 1 [I 107, 9-12 Id.].

δ') 2ο κεφ. Ἄρχ. καὶ ἡ μὲν οὐσία τῶν πυρετῶν Τελ. τοῦ εἴδους ἐξαλλαγεῖν [lege -γῆν] οὐ ποιεῖ = Π. πυρετ. σύντ. σύν. 2 [I 107, 14-17 Id.].

φ. 195r-v

ε') 3ο κεφ. Ἄρχ. Γράφει δὲ ὁ Γαληνὸς ἐπὶ λέξεως οὕτως· Αἱ δὲ διαφοραὶ τῶν πυρετῶν Τελ. εἶπομεν [lege εἶπω-] καὶ τῶν πυρετῶν = Π. πυρετ. σύντ. σύν. 3 [I 107, 19-108, 27 Id.].

φ. 195v

στ') 4ο κεφ. Ἄρχ. Γένη γὰρ τῶν πυρετῶν εἰσὶν τρία¹⁰ Τελ. ἄνευ τῆς τοῦ πάσχοντος ἐπιτηδειότητος ἐνεργεῖν πεφυκέναί [lege πέφυκε] = Π. πυρετ. σύντ. σύν. 4 [I 108, 29-109, 23 Id.].

φ. 195v-196r

ζ') 5ο κεφ. Ἄρχ. Σκεπτέον μὲν οὖν ἐπὶ πάντων τούτων Τελ. ποιήσει ἀπόστημα = Π. πυρετ. σύντ. σύν. 5 [I 109, 26-110, 4 Id.].

Τὸ κεφάλαιο αὐτὸ παραδίδεται στὸν κώδικα διασπασμένο· τὸ πρῶτο τμήμα του, ποῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ κείμενο πέντε περίπου σειρῶν καὶ ποῦ Ἄρχ. Σκεπτέον μὲν οὖν ἐπὶ πάντων τούτων Τελ. ὡς ἐπὶ τοῦ αἵματος = Π. πυρετ. σύντ. σύν. 5 [I 109, 26-35 Id.], συνάπτεται μὲ τὸ ἀμέσως προηγούμενο κεφάλαιο. Πρέπει νὰ σημειωθεῖ ἐδῶ ὅτι τὸ Προοίμιον τῆς Περὶ πυρετῶν συντόμου συνόψεως, τὰ κεφάλαια 1ο ἕως καὶ 4ο καὶ τὸ πρῶτο μισὸ τοῦ 5ου κεφαλαίου (κατὰ τὴν ἔκδοσιν) παραδίδονται ἀπὸ τὸν κώδικα ὡς ἐνιαῖο κεφάλαιο, τὸ θ' τοῦ πέμπτου βιβλίου τοῦ Ἀετίου (κατὰ τὴν συρραφὴ τῶν παραπάνω κεφαλαίων στὸν κώδικα P^x παραλείφθηκαν οἱ τίτλοι τοῦ 2ου, 3ου καὶ 4ου κεφαλαίου).

Τὸ δεύτερο μισὸ τοῦ 5ου κεφαλαίου, τὸ ὁποῖο Ἄρχ. Ὀπηνίκα γὰρ πλεονάσει [lege -ση] τὸ αἷμα Τελ. ποιήσει ἀπόστημα = Π. πυρετ. σύντ. σύν. 5 [I 109, 35-110, 4 Id.] παραδίδεται ἀπὸ τὸν κώδικα ὡς ἰδιαίτερο κεφάλαιο μὲ τὸν τίτλο Περὶ πλεονασμοῦ αἵματος (195v)¹¹, ἐνῶ στὸ φ. 196r, ὅπου ἡ ἀρχὴ τοῦ

10. Στὸ ἴδιο ὕψος μὲ τὴν φράση αὐτή, στὴν ἀριστερὴ ὠα τοῦ φ. 195v, εἶναι γραμμένο ἓνα σύντομο σχόλιο, στὸ ὁποῖο συνοψίζεται ἡ ἀποψη τοῦ Ἱπποκράτη γιὰ τὰ γένη τῶν πυρετῶν, ἡ ὁποία ἀναπτύσσεται στὴν ἀρχὴ τοῦ 4ου κεφαλαίου· τὸ σχόλιο αὐτὸ εἶναι τὸ ἀκόλουθο: Γένη δὲ τῶν πυρετῶν εἰσὶν τρία, οἶον, ἰσχοντα, ἰσχύμενα καὶ ἐνορμουῖντα [lege -μῶντα], περὶ ὧν Ἱπποκράτης διδάσκει.

11. Ὁ τίτλος αὐτὸς εἶναι παρεμφερὴς μὲ τὸν τίτλο ποῦ φέρει τὸ 5ο κεφάλαιο στὴν ἔκδοσιν βλ. Π. πυρετ. σύντ. σύν. 5 [I 109, 24-25 Id.]: Ὅποια συμβαίνει πλεονάζοντος τοῦ αἵματος.

κειμένου τοῦ «κεφαλαίου» αὐτοῦ, ὑπάρχει στὴ δεξιὰ ὡς ἡ ἀρίθμηση ι'.

φ. 196r

η') 6ο κεφ. Ἄρχ. ια' (in marg.) *Περὶ τῆς ξανθῆς χολῆς. Εἰ μὲν πλεονάσει ἐν τοῖς ἀγγείοις* Τελ. μετὰ ἀναβρώσεως¹² = Π. πυρετ. σύντ. σύν. 6 [I 110, 5-12 Id.].

θ') Στὴ συνέχεια παραδίδεται ἀπὸ τὸν κώδικα P^x ἓνα σύντομο κεφάλαιο, μόλις τριῶν σειρῶν, τὸ ὁποῖο λείπει ἀπὸ τὸ ἐκδεδωμένο κείμενο: ιβ' (in marg.) *Πόσαι διαφοραὶ χολῶν τῆς ξανθῆς χολῆς ἔξ' χολῆς δὲ ξανθῆς διαφοραὶ εἰσιν ἔξ' χολῆ ἢ στοιχειώδης καὶ ἢ λευκιθώδης [lege λεκ-] καὶ ἢ σατώδης καὶ ἢ πρασώδης καὶ ἢ ἰώδης καὶ ἢ ὠχρά*¹³.

ι') 7ο κεφ. Ἄρχ. ιγ' (in marg.) *Περὶ τοῦ μελαγχολικοῦ χυμοῦ. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ μελαγχολικοῦ χυμοῦ* Τελ. καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τοῦ μελαγχολικοῦ χυμοῦ = Π. πυρετ. σύντ. σύν. 7 [I 110, 13-22 Id.].

ια') 8ο κεφ. Ἄρχ. ιδ' (in marg.) *Περὶ τοῦ φλέγματος καὶ πόσαι διαφοραὶ τούτου. Ἐκ γὰρ τῶν ἔξω σοφῶν* Τελ. εἶδος πυρετοῦ οὐ ποιοῦσιν.

Τὸ κείμενο τοῦ κεφαλαίου αὐτοῦ παραδίδεται ἀπὸ τὸν κώδικα P^x ἐπαυξημένο στὴν ἀρχή του μὲ κείμενο τριῶν σειρῶν, ἐνῶ τὸ ὑπόλοιπο τμήμα του ταυτίζεται μὲ τὸ ἀντίστοιχο ἐκδεδωμένο κεφάλαιο ἀκριβέστερα:

1) τὸ ἐπιπλέον κείμενο εἶναι τὸ ἀκόλουθο: *Ἐκ γὰρ τῶν ἔξω σοφῶν τῶν πάλαι πρὸ ἡμῶν τρεῖς εἰρήκασιν διαφορὰς μεταβαίνειν τὸ φλέγμα· τὸ μὲν ἐστὶ γλυκύ, τὸ δὲ ἀλυκόν, τὸ δὲ ἄποιον, καθ' ὅτι καὶ κατὰ τρεῖς τρόπους εἰσὶν τὰ ὑγρά ἐν τῇ γαστρὶ, ἐπιπλέοντα ἢ ἀναπεμπόμενα ἢ ἐμπεπλασμένα*¹⁴.

2) τὸ κείμενο ποὺ ταυτίζεται μὲ τὸ ἐκδεδωμένο κείμενο Ἄρχ. *ἡμεῖς δὲ τέσσαρες [sic] διαφορὰς εὐρηκότες ἐξεθέμεθα· τὸ ὑαλῶδες, τὸ ὀξῶδες* Τελ. εἶδος πυρετοῦ οὐ ποιοῦσιν = Π. πυρετ. σύντ. σύν. 8 [I 110, 25-32 Id.].

ιβ') 9ο κεφ. Ἄρχ. *Ἀνάπτονται δὲ οἱ πυρετοὶ διὰ αἰτίας ε'*¹⁵ Τελ. καὶ ἐξάφη τὸν πυρετόν = Π. πυρετ. σύντ. σύν. 9 [I 111, 1-22 Id.].

Τὸ κεφάλαιο αὐτὸ παραδίδεται ἀπὸ τὸν κώδικα P^x συνενωμένο μὲ τὸ προηγούμενό του, καὶ μὲ παράλειψη τοῦ τίτλου του.

12. Μετὰ τὸ ἀναβρώσεως στὸν κώδικα παραδίδεται τὸ ἀκόλουθο ἐπιπλέον κείμενο: *εἰ δὲ γε μιγεί μετὰ αἵματος καὶ σύρρηξιν ποιήσει ἐν τῇ κεφαλῇ ἄνω, ἀτμούς ποιήσει (καί?) ἐρυσίπελας.*

13. Τὸ κείμενο αὐτὸ λείπει καὶ ἀπὸ τὸ ἔργο *Περὶ τῆς τῶν πυρετῶν διαφορᾶς ἐκ τε Ἱπποκράτους καὶ Γαληνοῦ* ποὺ παραδίδεται μὲ τὰ ὀνόματα τοῦ Θεοφίλου καὶ τοῦ Στεφάνου (βλ. τὴν ὑπόσημ. 8).

14. Τὸ κείμενο αὐτὸ λείπει ἐπίσης ἀπὸ τὸ ἀντίστοιχο κεφάλαιο τοῦ ἔργου τοῦ Θεοφίλου καὶ τοῦ Στεφάνου· βλ. Π. πυρετ. διαφ. ἐκ τε Ἱπποκρ. καὶ Γαλην. 9 [σ. 18 Sicurus].

15. Δίπλα στὴ φράση αὐτή, στὴ δεξιὰ ὡς τοῦ φ. 196r, ὑπάρχει τὸ ἀκόλουθο σχόλιο μὲ μορφή ἐρωταποκρίσεως: *Ἐρώτησις. Κατὰ πόσας αἰτίας ἀνάπτονται οἱ πυρετοί; Ἀπό(κρισις). Κατὰ πέντε· α' Διὰ πρόσθεσιν ἐπιτηδείας ὕλης, δεύτερον διὰ κίνησιν, τρίτον διὰ στέγνωσιν, δ' διὰ σῆψιν, πέμπτον καὶ διὰ προσομιλίαν ἐτέρου θερμοῦ. Τὸ σχόλιο αὐτὸ ἀποτελεῖ στὴν πραγματικότητα σύνοψη τοῦ περιεχομένου τοῦ ἑνατου κεφαλαίου τοῦ Παλλάδιου.*

φ. 196r-v

ιγ') 10ο κεφ. Ἄρχ. ιε' (in marg.) Σημεῖα δὲ εἰσβολῆς πυρετοῦ ταῦτα. Ἔστι δὲ ἡ εἰσβολὴ τοῦ πυρετοῦ Τελ. καὶ ταχεῖς ἐργάζεται τοὺς σφυγμούς = Π. πυρετ. σύντ. σύν. 10 [I 111, 24-112, 2 Id.].

φ. 196v

ιδ') 11ο κεφ. Ἄρχ. Οἱ δὲ ἐπὶ πλεῖον ἔπονται Τελ. ἐπὶ τῶν ἐφομένων ὑδάτων = Π. πυρετ. σύντ. σύν. 11 [I 112, 4-11 Id.].

ιε') 12ο κεφ. Ἄρχ. Χασμοῦνται [lege -ῶνται] δὲ πρὸ τοῦ πυρετοῦ οἱ νοσοῦντες Τελ. καὶ οὕτω μὲν ἡ χάσμη ἀποτελεῖται = Π. πυρετ. σύντ. σύν. 12 [I 112, 14-23 Id.].

ιστ') 13ο κεφ. Ἄρχ. ἐπὶ τῶν πυρετῶν Τελ. καὶ συνεχομένων ἔνδον πνευμάτων = Π. πυρετ. σύντ. σύν. 13 [I 112, 25-28 Id.].

ιζ') 14ο κεφ. Ἄρχ. Εἰρηκότες τὰ εἶδη Τελ. περὶ καύσεων καὶ τῶν λοιπῶν.

Τὸ κεφάλαιο αὐτὸ εἶναι τὸ τελευταῖο τοῦ λόγου ποὺ ἐξετάζεται ἐδῶ. Τὸ πρῶτο τμήμα του ταυτίζεται μὲ τρεῖς στίχους τοῦ ἀντίστοιχου κεφαλαίου στὴν ἔκδοση, ἐνῶ τὸ τελευταῖο τμήμα (δύο σειρὲς στὸ χφ.) ἀποτελεῖ τὴ φράση μὲ τὴν ὁποία γίνεται ἡ ὁμαλὴ ἐπαναφορὰ στὸ κείμενο τοῦ Ἀετίου· ἀναλυτικότερα:

1) τὸ πρῶτο τμήμα ποὺ ταυτίζεται μὲ ἐκδεδομένο κείμενο Ἄρχ. Εἰρηκότες τὰ εἶδη Τελ. καὶ μαρασμῶν = Π. πυρετ. σύντ. σύν. 14 [I 112, 31-33 Id.].

Τὰ κεφάλαια 10ο-13ο καὶ τὸ πρῶτο τμήμα τοῦ 14ου παραδίδονται ἀπὸ τὸν κώδικα ὡς ἑνιαῖο κεφάλαιο (δηλαδὴ ὡς τὸ κατὰ τὸν κώδικα ιε' κεφάλαιο τοῦ πέμπτου βιβλίου τοῦ Ἀετίου). Ἀπὸ ὅλα τὰ παραπάνω κεφάλαια παραλείπονται οἱ τίτλοι τους. Στὸ 10ο κεφάλαιο ὡς τίτλος τίθεται ἡ πρώτη φράση τοῦ κειμένου (κατὰ τὴν ἔκδοση), καὶ ἔτσι κατ' ἀνάγκη τροποποιεῖται ἡ ἀρχὴ του¹⁶.

2) τὸ κείμενο μὲ τὸ ὁποῖο γίνεται ἡ ἐπαναφορὰ στὸ κείμενο τοῦ Ἀετίου: διέλθομεν [lege -λθωμεν] δὲ καὶ περὶ παροξυσμοῦ τε καὶ ἄνεσις [lege ἀνέσεως] καὶ πάλιν μετὰ βραχὺ ἐροῦμεν περὶ καύσεων καὶ τῶν λοιπῶν.

Στὴ συνέχεια —μετὰ τὸ τέλος τῆς φράσης αὐτῆς— στὸν κώδικα P^x παρα-

16. Γιὰ διευκόλυνση στὴν κατανόηση τῆς ταύτισης τῶν κεφαλαίων τῆς *Περὶ πυρετῶν* συντόμου συνόψεως κατὰ τὴν ἔκδοση μὲ τὰ κεφάλαια τοῦ κώδικα P^x παραθέτω τὸν ἀκόλουθο πίνακα:

Περὶ πυρετῶν σύντομος σύνοψις

[ἔκδ. Ideler]:

Προοίμιον, κεφφ. α', β', γ', δ'
καὶ πρῶτο μισὸ τοῦ ε' κεφ.
δεύτερο μισὸ τοῦ ε' κεφ.
κεφ. ζ'
κεφ. ζ'
κεφφ. η' καὶ θ'
κεφφ. ι', ια', ιβ', ιγ' καὶ ἡ
ἀρχὴ τοῦ ιδ' κεφ.

[κώδικας P^x]

= κεφ. θ'
= κεφ. ι'
= κεφ. ια'
= κεφ. ιγ'
= κεφ. ιδ'
= κεφ. ιε'

δίδεται κανονικά τὸ κείμενο τοῦ Ἀετίου, ἀπὸ τὸ 8ο κεφάλαιο (= 15' στὸν κώδικα P^x): *Τί ἐστὶ παροξυσμός* [Ἀέτ., *Λόγ. ἰατρ.* 5, 7: CMG VIII/2, σ. 10, 21 κ.έ.].

Ἐπισημαίνω, τέλος, ὅτι ὁ κώδικας P^x μαζί μὲ τὸν Laurentianus plut. 74, 11 εἶναι τὰ ἀρχαιότερα χειρόγραφα ποὺ παραδίδουν τὴν *Περὶ πυρετῶν σύντομον σύνοψιν* τοῦ Παλλαδίου¹⁷.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΔΗΜ. ΜΑΥΡΟΥΔΗΣ

17. Βλ. A. M. Bandini, *Catalogus codicum graecorum Bibliothecae Laurentianae*, τ. 2, 1768 (ἀνατύπ.: Lipsiae 1961), σσ. 98-100, καὶ H. A. Diels, *Die Handschriften der antiken Ärzte* [APAW, philosophisch- historische Kl.], Teil II, Leipzig 1906 (ἀνατύπ.: Leipzig - Amsterdam 1970), σ. 75.